

† HANS LIETZMANN

Τῆς 25)6)1942 ἀπεβίωσεν ἐν Λοκάρνῳ τῆς Ἑλβετίας μετὰ μακρὰν καὶ ὀδυνηρὰν νόσον ὁ ἐπιφανὴς καθηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, διαδεχθεὶς τὸν Harnack, ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου καὶ μέλος τῆς αὐτόθι ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν Hans Lietzmann. Καὶ τότε μὲν ἡ συνέχουσα τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων θλίψις καὶ ἀγανάκτησις κατέπειγε πᾶσαν διάθεσιν πρὸς νεκρολόγησιν Γερμανῶν ἐπιστημόνων. Ἐπὶ τῆ ἐπανεκδόσει δ' ὅμως τῆς «Θεολογίας», μολονότι χαίνουσιν εἰσέτι καὶ ἔχουσι μάλιστα ὑποστῆ σοβαρωτάτην καὶ δυσθεράπευτον ἐπιπλοκὴν αἰ ὑπὸ τῶν ὀρδῶν τοῦ Χίτλερ προξενηθεῖσαι εἰς τὸ σῶμα τῆς πατρίδος ἡμῶν πληγαί, αἰσθανόμεθα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ θέσωμεν τέρμα εἰς τὴν σιγὴν καὶ νὰ ἀφιερῶσωμεν ἔστω καὶ ὀλίγας γραμμὰς εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἐκλιπόντος ὑπερῶχου ἐρευνητοῦ καὶ διδασκάλου καὶ ἀνθρώπου. Ἐφωδισμένος μὲ ἔκτακτα φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα προσόντα, μὲ μεγάλην δξύνοϊαν καὶ ἀξιοθαύμαστον ἀγάπην πρὸς τὴν ἐπιστῆμην, μὲ χαλκέντερον ἐπιμέλειαν καὶ μὲ ὀργανωτικὸν πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ μὲ σπανίαν φιλολογικὴν καὶ ἱστορικὴν μόρφωσιν καὶ μὲ ἀεὶ αὔξουσιν ἀγάπην πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, διεκρίθη διὰ τὴν πολυμέρειαν τῶν ἐπιστημονικῶν διαφερόντων αὐτοῦ καὶ προσέφερον εἰς τὴν ἐπιστῆμην καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ὑπερῶχους ὑπηρεσίας καὶ ὡς ἐρμηνευτὴς τῆς Καινῆς Διαθήκης (βλέπε μάλιστα τὰ ἐπανελημμένως ἐκδοθέντα ἄριστα αὐτοῦ ὑπομνήματα εἰς τὰς 4 μεγάλας ἐπιστολάς τοῦ Παύλου) καὶ ὡς ἀρχαιολόγος (βλέπε τὴν μνημειώδη ἐργασίαν τοῦ Petrus und Paulus in Rom καὶ Die Landmauer von Konstantinopel) καὶ ὡς λειτουργιολόγος (Messe und Herrenmahl κ. ἄ.) καὶ ὡς πατρολόγος (Apollinarius von Laodicea κ. ἄ.) καὶ ἐν γένει ὡς ἱστορικός (βλέπε μάλιστα τὴν κλασικὴν του Geschichte der alten Kirche) καὶ ὡς διοργανωτὴς ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καὶ ἐκδόσεων (βλέπε πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1920 ἀναληφθεῖσαν Zeitschrift für Neutestam. Wissenschaft, τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένην σειρὰν ὑπομνημάτων εἰς τὴν Κ. Δ. ὑπὸ τὸν τίτλον Handbuch zum N. Test., τὴν σειρὰν τῶν Kleine Texte, τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀναδιοργανωθεῖσαν Kirchenväter—Kommission τοῦ Βερολίνου καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐμπνευθεῖσαν καὶ σχεδιασθεῖσαν ἔκδοσιν τῶν ἑλληνικῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν). Περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὡς ἐρευνητοῦ καταπληροσούσης γονιμότητος, ἀρκούμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὴν κρίσιν τοῦ καθηγητοῦ Hirsch, θεωροῦντος αὐτὸν ὡς «τὸν μέγιστον τῶν ἐπιζώντων Γερμανῶν θεολόγων».

Ὡς θεολόγος παρουσίασεν ὁ Lietzmann ἐνδιαφέρουσαν ἐξέλιξιν. Ἀρξάμενος τῆς ἐπιστημονικῆς του δράσεως μετὰ νοησιοκρατικῶν καὶ ὀρθολογιστικῶν τάσεων, ἀπέβαινε σὺν τῷ χρόνῳ, καὶ μάλιστα μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, συντηρητικώτερος καὶ ἐκκλησιαστικώτερος, ὅσος ἐμφανίζεται ἐν τοῖς δημοσιύμασι τῆς περιόδου ταύτης καὶ ἐν τῇ συμμετοχῇ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν, κηρύσσων ἀπ' ἄμβωνος καὶ συμμετασχῶν τῆς λεγομένης κινήσεως τῆς Bekennende Kirche, τοῦλάχιστον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη αὐτῆς. Καὶ ὡς διδάσκαλος ὑπῆρξεν ὑπέροχος ὁ Lietzmann, διακριθεὶς πρὸς τοῖς ἄλλοις διὰ τὸν καρποφόρον ζῆλόν του πρὸς δημιουργίαν ἐπιστημονικοῦ φυτωρίου καὶ διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τοὺς πολυπληθεῖς μαθητάς του, ἀγάπην ἣτις εὔρισκε ζωηρὰν ἀνταπόκρι-

σιν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν. Ἄλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἐκλεκτός, εἰλικρινῆς καὶ εὐ-
σμπάθητος καὶ φιλόανθρωπος καὶ φίλος πιστός ὑπῆρξεν ὁ Lietzmann.

Πρὸς τοὺς Ἑλληνας φοιτητὰς ἔδειξεν ἔκπαλαι ἰδιαιτέραν συμπάθειαν,
τῆς ὁποίας πείραν εἶχε λάβει καὶ ὁ γράφων, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν τῷ πα-
νεπιστημίῳ τῆς Ἰένης φοιτήσεώς του, συμπάθειαν οὖσαν ἀπαύγασμα τῆς ἀγά-
πης του πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὴν ὁποίαν ἐπανειλημμένως ἐπεσκέφθη καὶ τῆς
ὁποίας τὴν δημῶδη γλῶσσαν εἶχε φροντίσει νὰ μάθῃ πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ
ἐρμηνευτικοῦ του ἔργου. Ἰδιαιτέρας εὐγνωμοσύνης ἄξιος θὰ θεωρῆται πάν-
τοτε ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ὡς ἐμπνευστῆς καὶ χειραγωγὸς τοῦ ἐγχειρή-
ματος τῆς ἐκδόσεως τῶν ἑλληνικῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν, ἔτι δὲ καὶ ὡς
συντελεστῆς τῆς οἰκονομικῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ ἐγχειρήματος τούτου, ἐκδοθέν-
τος ἤδη τοῦ πρώτου τόμου τῆ χορηγία τοῦ κ. Δ. Τζιρακοπούλου. Ἡ Ἀκαδημία
Ἀθηνῶν, ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ὁποίας εἶχεν ὁμιλήσει τὴν ἄνοιξιν 1936, εἶχεν ὀνο-
μάσει αὐτὸν ἀντεπιστέλλον μέλος αὐτῆς. Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ἡμετέ-
ρας Σχολῆς εἶχεν ὁμιλήσει ὁ ἀείμνητος καθηγητῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ὑπέστη σκληρὰς δοκιμασίας, ἀπολέ-
σας ὄχι μόνον τρεῖς προσφιλεῖς του μαθητὰς καὶ συνεργάτας, ἐν οἷς καὶ ὁ κα-
θηγητῆς G. Opitz, ἀλλὰ καὶ τὸν υἱὸν του κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ κατὰ
τῆς Ρωσίας πολέμου, τέλος δὲ προσβληθεὶς ὑπὸ καρκίνου κατὰ τὸν στόμαχον
καὶ ἐπανειλημμένας, πλὴν ματαίας, ὑποστάς ἐγχειρίσεις. Ὑπῆρξεν ὅμως κατὰ
τοῦτο εὐτυχῆς, ὅτι δὲν ἐπέζησε νὰ ἴδῃ τὴν οἰκτρὰν κατάρρευσίν τῶν περὶ Γερ-
μανίας ὀνείρων του καὶ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς.

Γαῖαν ἔχοι ἑλαφράν.

Π. Ι. Μ.